

СТ А Н О В И Щ Е

от доц. д-р арх. Панайот Савов

(*кафедра „Обществени сгради“ към Архитектурния факултет
на Университета по архитектура, строителство и геодезия*)

на материалите, представени по процедурата за придобиване на ОНС „Доктор“ на арх. Хектор Вокши – докторант на самостоятелна подготовка в департамент „Архитектура“ на Нов български университет, Магистърски факултет, в докторска програма „Теория и история на архитектурата“ по професионално направление 5.7. Архитектура, строителство и геодезия, с научен ръководител проф. д-р арх. Пеню Столаров

Арх. Хектор Вокши е зачислен в докторантура със Заповед на Ректора на НБУ от 2019 г. и е отчислен е с право на защита като докторант на самостоятелна подготовка със съответна Заповед на Ректора на НБУ от 2024 г. Настоящото становище е изготвено съгласно Заповед З-РК-294/10.07.2024 г. на Ректора на НБУ за определянето на състав на Научното жури по процедурата, както и въз основа на решение от първото заседание на Научното жури.

Доколкото коментира в цялост и особено като конкретни фрагменти дисертацията на арх. Вокши от съответно конкретни страници с техните добавени номера (а не файлови номера), настоящото становище следва да направи уточнението, че за посочената цел ползва българския – макар и вероятно преводен, вариант на текста на дисертационния труд.

1. Кратки биографични данни

Арх. Хектор Вокши е с косовска националност и съответно е завършил степените си на средно и висше образование в Прищина. Като бакалавър по специалност „Архитектура“ се дипломира през 2012 г. със специализация с историко-архитектурна насоченост. Магистърска степен по архитектура получава през 2015 г. със специалност „История на изкуството и архитектурна критика“. Съгласно автобиографията му през 2018 г. се дипломира и като магистър по изкуствата. В качеството му на докторант в самостоятелна форма на обучение на НБУ работи с проф. Столаров от 2019 г. В професионалната ѝ част автобиографията на арх. Вокши не посочва конкретни архитектурни проекти или реализации, но изброява редица придобити професионални и образователни сертификати, голяма част от които са свързани с консервация и реставрация на обекти на архитектурното наследство.

2. Общо описание на представените материали по процедурата

Арх. Хектор Вокши участва в процедурата с:

- дисертационен труд със заглавие „Традиционни жилища на индианците публо“ – предоставен и на български, и на английски език;
- автореферат към дисертационния труд – също предоставен както на български, така и на английски език.

3. Обща характеристика на дейността на кандидата

3.1. Учебно-педагогическа дейност

За учебно-педагогическата дейност на докторанта са предоставени оскъдни, но достоверни и задоволителни данни – съгласно автобиографията на арх. Вокши той е преподавател/лектор в колежа ААВ в Прищина, като кратка справка в Интернет и конкретно в страницата на посочения колеж показва, че като част от екипа там той води курсове по насочена екологично архитектура и устойчив дизайн, както и по анализиране и моделиране на акустични пространства. В края на дисертационния труд на арх. Вокши (стр. 134) се конкретизира, че той работи като преподавател на пълен работен ден във Факултета по изящни изкуства и във Факултета по архитектура на ААВ, в катедра „Изкуства/архитектура и интериорен дизайн“. Коментарът към учебно-педагогическата дейност на докторанта, засягаща дисертационния му труд, е относително положителен и подкрепя като мотивационен фактор към студентите – по примера на Маршал МакЛуън, употребата на феномени от масовата култура в качеството им на съвременно проявление на регистрирани принципи от исторически, културен и архитектурен характер (стр. 80; стр. 120-132).

3.2. Оценка на публикациите по дисертационния труд

Към процедурата арх. Вокши не е предоставил никакви научни публикации в припознати научни или академични издания, което принципно е изискване на действащата в България нормативна база, съгласно което необходимият брой точки за наукометрия възлиза на 30 точки в показател 8 и група от показатели G за област 5 и ПН 5.7, указани в ППЗРАСРБ. Кратка справка в масивите на Academia.edu и ResearchGate открива текстове на арх. Вокши, които обаче не предлагат атрибути, доказващи официална форма на научно публикуване, рецензиране или реферирание в научни издания на списания, колективни томове, участия и доклади от научни конференции и др. Цитираният по-горе Правилник предлага алтернативи и компенсации за подобни липси, които биха били свързани с реализации на обекти от сферата на архитектурата и дизайна. Арх. Вокши не е предоставил данни и за подобни обекти.

3.3. Приноси (научни, научно-приложни, приложни)

В текста на дисертационния труд не се откриват никакви изброени и ясно формулирани приноси, а също и теза. Посочените като хипотези въпроси от т. 3 на въведението на труда (условно на стр. XII-XIII) са по-скоро формулирани въпроси със значението и тежестта на задачи по дисертацията – към тях и за тях липсват ясно систематизирани консистентни отговори. От друга страна, регистрацията на универсални и донякъде очевидни явления също би могла да бъде сметната за условен принос на труда. Коментарът на настоящото становище в този ред на мисли е двуделен:

- първо, трудът на докторанта предоставя *събрана и систематизирана* по конкретни обектни признаци пространна *описателна информация* за публосите от по-скоро общ характер; от тази гледна точка този първи принос на труда се явява по-скоро информативно-културологичен, антропологичен и описателно-

феноменологичен, а едва след това и в някаква условна частност – и теоретико-архитектурен;

- второ, трудът на докторанта предоставя *каталог* на приемащи, но *епидермални проявления* на културата на публиците в следните направления: външен вид на съвременни атракционни обществени сгради – в които в случая се включва и типологията на хотелите; и наративно присъствие в съвременната американска масова култура.

4. Значимост на изследвания проблем

Стр. V от труда прави известен опит за доказване на необходимостта на изследвания проблем, но въпросният опит е провокиран по-скоро от личния романтичен интерес на автора – останал необяснен. Общественият интерес към темата е явен, но не е посочен. Макар да са устойчиви, екологични, оправдани спрямо даденостите на средата и да ползват слънцето – както на няколко пъти е споменато в труда на арх. Вокши, сами по себе си битът, културата и структурата на селищата и самите обиталища на публиците нямат ясно доказана еднопосочна линейна причинно-следствена връзка с еквивалентните на упоменатите понятия от съвременната архитектура. В този смисъл да се твърди, че жилищата на публиците са еднозначен първоизточник и първопричина за методите на устойчива архитектура, е несериозно. Значимостта на изследването притежава друг характер – тя е свързана с историческото, културното, а оттам и с архитектурното валидиране на американската нация, която е условно млада. Истински значимият механизъм е за инжектиране на митология в малкото останало от миналото архитектурно наследство без значение от качествата му, което инжектиране впоследствие връща вече донякъде валидирано „изпрано“ усещане и разбиране за историческа и културна валидираща автентичност. Този прием може да се изглежда фалшив и неправомерен от гледището на историчната или културна обективност, но от друга страна, той доказано работи на конкретни места от Балканския полуостров, Америка, Дубай. В този смисъл изследването на арх. Вокши е напълно актуално и значимо.

5. Обоснованост на целите и задачите, съответствие на избраната методика на изследване и поставените цел и задачи

Настоящото становище намира, че целите и задачите на труда са умело подбрани, методиката на събирането на информацията също е приложена пунктуално и с известна доза условна форма на сляпа вяра, което носи своите предимства. За съжаление, трудът пропуска да направи следващата крачка – крачката по анализа на регистрираните явления както в миналото, така и в съвременното. Събраният каталог има остра нужда от личен авторски коментар, от лични изводи, от откривателски тези, които не са били изказвани до настоящия момент. В този ред на мисли е показателно и е особено важно да се отбележи, че макар да е колосална като обем, ползваната от арх. Вокши литература като библиография по дисертацията е в много малка степен научна и в още по-малка степен архитектурно-теоретична.

6. Препоръки и критични бележки

Несъмнено работата на докторанта е значителна като обем. Силната ѝ страна е формата на нейното описателно събирачество. Доколкото присъства, теоретико-историческият

компонент от работата разчита предимно на историческия феноменологично-описателен похват. Работата на докторанта е достатъчно пунктуална в това да събере всякаква информация за публосите в нейния най-битов вид – в труда става дума не само за началната форма на пътно-транспортна мрежа у публосите, не само за градоустройствената им система и за самите им градове-сгради или градове-крепости, не само за отношението на жилищните към ритуалните единици заедно към с кулите с квадратно сечение, които също се споменават (стр. XIV), но и за бита и религията на публосите като цяло. Работата обаче по своя характер е конгломеративна. Тя има по-скоро научнопопулярен, а не научен характер, тъй като до голяма степен ѝ липсва аналитична обединяваща визия. Трудът предлага богата информация изобщо за публосите, но сравнително рядко казва какво явява тази информация, не казва за какво е признак именно тя с нейните конкретни проявления. Трудът не разглежда теоретично материята за обитаването и пребиваването на публосите, макар да има намерения за това (визират се споменатите като обществени пространства, намиращи се в неопределената тъкан между терасовидни жилища и киваси – стр. 97). Липсва съществената крачка по това да се направят паралели между културата и съответно архитектурата на публосите, за което би могло да се проведе по-общата аналогия между битово-културната и съответно архитектура система у публосите от една страна и съответната кореспондираща система на друга вече добре изследвана световна култура и цивилизация от Древността – от друга страна. Подобен метод би способствал за това да се прелее, условно казано, аналитично познание. За пример в това отношение може да се даде теоретичното изследване на Арнхайм в неговата „Динамика на архитектурната форма“ по отношение на съдовете за приемане, съхраняване и изливане на драгоценни течности като благовонни масла, парфюм и вино в културата на древногръцката цивилизация.

В труда на арх. Вокши присъства нещо особено конкретно и за самия него – в качеството му на автор на текста, вероятно очевидно, но нещо, което за настоящото становище има особен научен потенциал в структурално отношение. Това е морфологичната адитивност на кубични жилищни, още профанни помещения от една страна и на кръглите в план цилиндрични сакрални от друга. Наред с останалите бележки по труда, посочени по-горе, отправям добронамерения съвет към автора арх. Вокши да обърне по-сериозно аналитично внимание на въпросния морфологичен феномен при градските сградни структури на публосите – приз евентуалното издаване на книга, базирана на дисертационния труд.

7. Заключение

Предвид гореизложеното и въпреки отправените критики предлагам на арх. Хектор Вокши да бъде присъдена ОНС „Доктор“ по професионално направление 5.7 Архитектура, строителство и геодезия в докторска програма „Теория и история на архитектурата“.

05.09.2024 г.

член на журито:

(доц. д-р арх. Панайот Савов)